

Sosyal Bilimlerde Süreli Yayınlar ve Bilgi Teknolojileri Sempozyumu

Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığınca yayımlanmakta olan *bilig* Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi'nin Kültür ve Turizm Bakanlığı ile ortaklaşa düzenlediği Sosyal Bilimlerde Süreli Yayınlar ve Bilgi Teknolojileri Sempozyumu 02.04.2005, Milli Kütüphane Konferans Salonunda gerçekleştirildi. Sempozyum programı ve sunulan bildiriler doğrultusunda hazırlanarak ilgili kurumlara gönderilen *Sonuç Raporu* aşağıda sunulmuştur.

PROGRAM

9.30-10.00

Saygı duruşu ve İstiklal Marşı

Açılış konuşması

Prof.Dr. Osman HORATA / *bilig* yayın yönetmeni

Protokol konuşmaları

Namık Kemal ZEYBEK Ahmet Yesevi Üniv. Mütevelli Heyet Başkanı

Atilla KOÇ Kültür ve Turizm Bakanı (katılmaları hâlinde)

I.Oturum

Başkan: Prof. Dr. İrfan ÇAKIN

10.00-10.20 Prof.Dr. Mümin KÖKSOY

"Bilimsel Yayınlar Milli Komitesinden Ulusal Dizin ve Değini Sistemine"

10.20-10.40 Doç. Dr. Mehmet Emin KÜÇÜK

"Bilimsel İletişimde Yeni Eğilimler"

10.40-11.00 Doç.Dr. Doğan ATILGAN

"Bilginin Organizasyonunda Ulusal Dizinlerin Önemi ve Atf Sistemi Üzerine Düşünceler"

11.00-11.20 Tartışma

11.20-11.30 Ara

II. Oturum

Başkan: Prof. Talat S. HALMAN

11.30-11.50 Prof.Dr. Ahmet AYHAN

“Türkiye’de Bilim-Teknoloji Politikaları ve Sosyal Bilimlerin Yeri”

11.50-12.10 Doç.Dr. Nazan (Özenç) UÇAK

“Sosyal Bilimlerde Bilginin Üretimi, Erişimi ve Kullanımı”

12.10-12.30 Dr. Astrid MENZ

“Beşeri Bilimler Alanında Araştırma Başarı Ölçme Mekanizmaları ve Almanya Örneği”

12.30-12.50 Tartışma

12.50-14.00 Ara

III. Oturum

Başkan: Doç. Dr. Aytekin YILMAZ

14.00-14.20 Ayhan ÇANKAYA

“Bilişim Hukuku ve Bilişim Dünyasında Telif Hakları Sorunu”

14.20-14.40 Doç.Dr. Ramazan ACUN

“Bilgiye Erişim Ortamları ve Türkiye Gerçeği”

14.40-15.00 Elif Aytek GÜRSES

“Sosyal Bilimler Alanındaki Bilimsel Süreli Yayınlar ve ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı”

15.00-15.20 Tuncel ACAR

“Türkiye Bibliyografyası, Makaleler Bibliyografyası Çalışmalarının Bugünü, Yarını ve Sanal Kütüphanecilik”

15.20-15.40 Tartışma

15.40-15.50 Ara

IV. Oturum

Başkan: Prof. Dr. Ş. Halûk AKALIN

15.50-16.10 Dr. Süer EKER

“Sosyal Bilimlerde Süreli Yayınlar”

16.10-16.30 Doç.Dr. Ahmet Nezihi TURAN

“Bilim Etiği ve Hakemlik”

16.30-16.50 Doç.Dr. Nurettin DEMİR

“Bilimsel Dergilerde Yayın Dili Sorunu”

16.50-17.10 Tartışma

17.10-17.30 Değerlendirme Konuşmaları

Sonuç Raporu

Ülkemizin geleceğe dönük bilim politikaları ve bilgi stratejilerinin belirlenmesine katkıda bulunabilmek amacıyla, Ahmet Yesevi Üniversitesi tarafından yayımlanan *bilgi /Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*'nin *Kültür ve Turizm Bakanlığı* ile ortaklaşa düzenlediği “*Sosyal Bilimlerde Süreli Yayınlar ve Bilgi Teknolojileri Sempozyumu*”nda; Türk bilim hayatının bilgiye erişim ve bibliyografik denetim araçları açısından durumu, sosyal ve beşeri bilimlerin kendisine özgü sorunları ele alınmıştır. Sunulan bildirimler doğrultusunda kaleme alınan ve bildiri sahiplerince de onaylanan sonuç raporu aşağıda sunulmuştur:

Giriş

Geride bıraktığımız asrın son çeyreğinde dijital kültürle tanışan insanlık, aradan henüz yarım asır bile geçmeden iletişim araçlarındaki baş döndürücü gelişmelerle küresel anlamda yeni kültürel ortamın etkisi altına girmiş; bu gelişmeler ekonomik ve toplumsal hayatta olduğu gibi bilimsel ve kültürel iletişimde de köklü değişikliklere yol açmıştır. Ülkemizin de bir yol ayrımına geldiği bu süreçte, ülkeler arasında bilim-teknoloji anlayışlarını ve alt yapılarını geliştirme, kendi kimliklerini koruma konusunda küresel bir yarış hatta örtülü “bilgi savaşları” yaşanmaktadır.

Bilgiyi üretme ve üretilen bilgi ve teknolojiyi hızla ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürmenin (innovation) en önemli faktör hâline geldiği çağımızda; ülkemizin gelecekte her alanda yetkinleşmiş dünyanın saygın bir üyesi olabilmesi, bu konuda katedilecek mesafeye ve her türlü bilimsel-teknolojik gelişmenin vazgeçilmez alt yapısı konumuna gelen bilgi ve iletişim teknolojilerinde yüksek hizmet kalitesinin sağlanmasına bağlıdır.

Gelişmiş ülkelerin, 10-15 yıl sonra geleceği varsayılan “nanoteknoloji”ye hazırlandığı bir süreçte, aşağıda görüleceği üzere ülkemizin bu konuda içinde bulunduğu durum hiç de iç açıcı değildir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100.Yıldönümü için TÜBİTAK tarafından hazırlanan *2003-2023 Strateji Belgesi*'nde yer alan; “*bilginin üretimi, dağıtımı, sınıflandırılması, değerlendirilmesi ve saklanmasıyla yönelik teknoloji ve ürün geliştirme faaliyetlerinde yetkinleşmesi*” vizyonunun, daha önceki politika belgelerindeki birçok hedef gibi sözde kalmaması, bu alanda ciddi girişimlerin yapılmasına bağlıdır.

Bilim ve Teknoloji Politikalarında Sosyal Bilimlerin Yeri

Ülkemizin bilim ve teknoloji politikalarının ana ekseninde fen bilimleri yer almakta, onun en önemli dayanağı olan ve onu beslemesi gereken sosyal bilimlere gerektiği ölçüde önem verilmemektedir. (Raporda, fen ve sosyal bilimler geniş anlamlarıyla kullanılmıştır.) Son birkaç yılda alınan *Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu Kararları* (BTYK) dışında, hiçbir politika belgesinde sosyal bilimlere yer verilmemesi son derece düşündürücüdür. Bilim ve teknoloji politikalarının hayata geçirilmesi konusunda yaşanan güçlükler ise ayrı bir problemdir. Sosyal bilimlere desteklemekle ilgili kurumların, mevcut dar kadrosu, kısıtlı bütçeleri ile beklentileri karşıladığını söylemek güçtür.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 25 Ağustos 1997 tarihli toplantısında, sosyal ve beşeri bilimler alanındaki araştırmaları desteklemek amacıyla YÖK, TÜBA ve TÜBİTAK temsilcilerinden oluşan “*Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Destekleme Kurulu*” oluşturulmasına; 10 Mart 2005'te ise, bu kurulun sonlandırılmasına ve bu alandaki bilimsel proje desteklerinin TÜBİTAK bünyesinde kurulacak “*Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu*”na sağlanmasına karar verilmiştir. Bu gruba işlerlik kazandırılması ve küresel gelişmelere karşı sosyal ve kültürel uçurumları azaltacak özgün projelerin üretilmesi ülkemizin geleceği açısından önem arz etmektedir.

Araştırmalar, üretilen bilgilerin %10'unun kuramsal, %90'ının ise toplumsal faydaya dönük çalışmalar olduğunu göstermektedir. Bilgiyi, hızla ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürebilmek asıl amaç olduğuna göre, üniversitelerin performans ölçme kriterleri arasında, patent alma, sosyal, teknoloji/sanayi projeleri gibi çalışmaların; en azından uluslararası atıf indekslerinde yer alan yayınlarla eşdeğerde kabul edilmesi gerekmektedir. ISI Atıf İndekslerine girmenin, başarı ölçme mekanizması olarak kullanılması da dünyada yaygın bir uygulama değildir. Almanya örneğinde olduğu gibi, beşeri bilimler alanında bu dizinlere girmek bir ölçüt olarak alınmamaktadır.

Bilimsel kurumlardaki yurt dışında ve yabancı dille yayın yapmayı teşvik eden bazı uygulamalar, olumlu yönlerinin yanında ülkenin öz kaynaklarıyla elde edilen bilimsel araştırma sonuçlarından Türk toplumunu mahrum bırakma, “*bedensiz beyin göçü*”nü teşvik etme ve bilim ve kültür dili olarak en güçlü dönemini yaşayan dilimizin gelişmesini engelleme gibi olumsuz sonuçlara da yol açmaktadır.

Sosyal ve Beşeri Bilimlerin Alan Özellikleri ve Bunun Bilgi Üretimi ve Kullanımına Etkisi

Sosyal ve beşeri bilimler alanında ihtiyaç duyulan bilginin niteliği, kullanılan kaynaklar ve bilgiye erişimde izlenen yollar, fen ve teknik bilimlerinden farklıdır. Bu alanlar için tasarlanacak bilgi sistemleri ve değerlendirme kriterlerinde, sosyal ve beşeri bilimlerin kendilerine özgü özellikleri yeterince göz önünde bulundurulmamaktadır.

Sosyal ve beşeri bilimlerde bilgiye yaklaşımda, bölgesel, kişisel ve toplumsal koşullarla politik ve kültürel sistem de etkileyici olabilmekte; incelenen konuların az veya çok sürekli olarak zaman içinde değişime uğraması, araştırmaların tekrarını gerektirmektedir.

Sosyal bilimler, kuramsal çalışmaların dışında genellikle içinde yaşanan toplumun sorunlarına çözüm arar. Bu sebeple, evrensel bilginin izlenmesi kadar ulusal bilginin izlenmesi ve ulusal literatürün oluşturulması da önemlidir. Sadece yabancı kaynakların izlenmesi ve araştırmacıları yabancı kaynaklarda yayın yapmaya teşvik edici düzenlemeler, ülke literatürünün oluşturulmasında sorunlara sebep olmaktadır.

Uluslar arası literatüre katkı elbette önemlidir. Fakat bu katkı, ulusal yayınların kalitesinin geliştirilmesi ve ulusal literatürün oluşturulması hedefinin önüne geçmemelidir.

Sosyal bilimlerde, üretilen bilginin öncelikle üretildiği bölge için geçerli ve önemli olması, fen bilimlerinde olduğu gibi evrensel genellemeler yapmayı zorlaştırmakta ve ulusal literatürün kullanımını artırmaktadır. Dünyadaki araştırmalar, sosyal bilimcilerin fen bilimcilere göre daha az yabancı literatürü takip ettiği ve yabancı dergilere daha az yazı gönderdiğini göstermektedir. Bu sonuçlara göre, Amerikalı ve İngiliz yazarların %99'u; Alman ve Fransız sosyal bilimcilerin %60'dan fazlası kendi dillerindeki yayınlara atıf yapmaktadır. Bu, sosyal ve beşeri bilimlerin ulusal niteliğinin baskınlığından kaynaklanmaktadır.

Sosyal bilimler alanında, fen bilimlerinden farklı olarak güncel bilginin yanı sıra geriye dönük bilgiler ve arşivler de vazgeçilmez kaynaklardır. Araştırmalar, sosyal bilimler alanında yoğun olarak 10 ile 15 yıl önce basılmış kaynakların atıf aldığını göstermektedir. Güncellik kaygısının yoğun olduğu fen bilimlerinde, süreli yayınların kullanımı ön plâna çıkarırken, bu kaygının fen bilimleri kadar güçlü yaşanmadığı sosyal bilimlerde kitapların önemi artmaktadır. Fen bilimlerinde süreli yayın kullanımı %90'lara çıkarken, insan bilimlerinde bu oran % 20 civarındadır. Özellik-

le edebiyat alanında atıfların %16'sı makalelere, %80'i ise kitaplara yapılmaktadır.

Tüm disiplinler içinde güncellik kaygısının en az yaşandığı beşeri bilimler alanında ise, bölgeselliğin de ötesinde bireysellik öne çıkmaktadır. Beşeri bilimler alanında ihtiyaç duyulan kaynaklar orijinal ve eski tarihli kaynaklardır. İnsan bilimleri alanında çalışanların kaynak kullanımı üzerine yapılan araştırmalara göre, 1950 ve öncesine ait kaynakların kullanım oranı %40 ile %74 arasında değişmektedir. İnsan bilimleri alanında yapılan atıf analizleri, bu alanda yapılan atıfların %60'ının 1900 öncesi doğumlu yazarlara yapıldığını göstermektedir.

Türk Bilim Hayatında Bilgiye Erişim ve Bibliyografik Denetim (Dizin, Atıf sistemleri) Sorunları

Türkiye'de, sosyal ve beşeri bilimler alanında genelde bilim hayatında yapılan çalışmaların bibliyografik denetimini sağlayacak, onları ulusal ve uluslar arası platformlara taşıyacak, bilimsel araştırmaların kalitesinin yükselmesine katkıda bulunacak kurum ve organizasyonlara ihtiyaç vardır. Kendi ülkemizde hatta, kendi kurumumuzdaki bir bilgiye erişmenin, ABD veya Avrupa'da yayımlanan bir bilgiye erişmekten çok daha zor olması son derece düşündürücüdür.

Çağımızda, dijital kültür, küresel anlamda insanların düşünce ve davranış biçimlerini belirleyici başlıca faktör hâline gelmiştir. Buna paralel olarak, bazı gelişmiş ülkelerde kütüphaneler bütün içerikleriyle dijital ortama aktarılmakta ve belirli alanlarda seçilen eserler arama motorlarıyla insanların açık erişimine sunulmaktadır. Ülkemizde ise, çeşitli kurumlardaki dağınık çalışmaların dışında bu alanda planlı veri tabanları oluşturma çalışmaları yok denecek kadar azdır. Bilimsel ölçütler çerçevesinde hazırlanacak tarihî ve kültürel birikimimizle ilgili veri tabanları, ülkemizle ilgili çarpıtılmış/kirlendirilmiş bilgilerin önlenmesi açısından da önem kazanmaktadır.

Son zamanlarda, farklı kurumlarca, bir sistemden yoksun şekilde oluşturulan makale arşivleri ve bilgi bankaları ise, kısa sürede işlevini yitirmekte ve sanal çöplüklere dönüşmektedir.

Yukarıda da değindiğimiz alan özellikleri sebebiyle, sosyal ve beşeri bilimlerde bilgiye erişim ve kullanımda yaşanan sorunlar diğerlerine göre daha fazladır. Ulusal nitelikleri sebebiyle bu alanlarda kapsamlı, ulusal ve uluslar arası nitelikte bilgi erişimi sağlayacak bibliyografik araçlar yetersizdir. Bilgiye erişimi sağlayan katalog, indeks, özet (abstrakt) ve veri

tabanları gibi bilgi erişim araçları, genelde konu erişim esasına dayanmakta ve sadece süreli yayınları içermektedir. Kitapların ve farklı ortamlarda kayıtlı bilginin genelde bu kaynaklarda indekslenmemesi, bilgi ihtiyacını süreli yayınlar dışında çok çeşitli kaynaklardan sağlayan bilim dalları için sorun olmaktadır.

Yapılan araştırmalar, sosyal bilimler özellikle beşeri bilimler alanında çalışanların diğer disiplinlerle karşılaştırıldığında bilgi teknolojilerinden en az yararlanan grubu oluşturduğunu göstermektedir. Elektronik dergi ve veri tabanı kullanımı, insan bilimleri alanında sosyal bilimlere göre daha da düşük düzeydedir.

Ülkemizde öncelikle, evrensel akademik standartlarda düzenli olarak yayımlanan ve okuyucusuna ulaşabilen, editörlük ve hakemlik kurumunun uluslar arası standartlarda işlediği, kurumsal kimliğe sahip bilimsel dergilere ihtiyaç vardır. Bu konuda, başta üniversiteler olmak üzere diğer kurumlara önemli bir görev düşmektedir. 1995'te YÖK bünyesinde kurulan *Millî Komiteler*'in bu doğrultuda aldığı kararların uygulamaya dökülemeden kaldırılması, bilim hayatımız bakımından bir kayıp olmuştur.

Bilgi üretiminin her yıl katlanarak artması, çağımızda bilgi kadar bilgiye erişime de önem kazandırmıştır. Az çok bilimsel nitelik taşıyan dergi sayısı Türkiye'de 650'yi, dünyada ise 24000'i hakemli olmak üzere 50.000'i aşmakta ve bu dergilerde bir yılda yayınlanan makale sayısı ise yılda 10 milyonu bulmaktadır. Yayımlanan diğer eserler ve dokümanlar da düşünüldüğünde, bilgiyi depolamak, sınıflandırmak büyük bir sorun hâline gelmekte ve bu konudaki geleneksel sistemler "s.o.s" vermektedir.

Bilgi yığını içinde, aranan, kalite süzgecinden geçmiş, özgün, nitelikli bilimsel yayınlara ulaşmak büyük bir problem oluşturmaktadır. Bu güçlük, kataloglar, dizinler ve bibliyografyalarla aşılabilmektedir. Literatüre erişimde, indeks, özet (abstrakt) ve veri tabanı gibi ikincil kaynakların önemi büyüktür. Üretilen bilginin bibliyografik denetiminin sağlanmasında ulusal indeksler kadar alan indekslerinin de önemli rolü vardır. Türkiye'de alan indeksi oluşturma geleneği zayıftır. Ülkemizde, ulusal bibliyografik denetimde yaşanan sorunlar var olan literatüre erişimi zorlaştırmaktadır.

Ülkemizde genel anlamda bibliyografik denetim, 1935'den beri yayımlanmakta olan *Türkiye Bibliyografyası* ve 1952'den beri yayımlanmakta olan *Türkiye Makaleler Bibliyografyası* ile sağlanmaktadır. Çeşitli yasal

boşluklardan dolayı, bu bibliyografyalarda yapılan yayınların sadece % 40'ı yer alabilmektedir. Ayrıca bu iki kaynak, konu yaklaşımları açısından yetersizdir. Bu durum, ülkemizde yapılan çalışmaların bibliyografik künyelerine bile erişimde büyük sorunların yaşandığını göstermektedir. Bu çalışmaların, yasal boşluklar giderilerek ülkedeki araştırmaların bütününü kuşatacak şekilde, ulusal bir *dizin* haline getirilmesi gerekmektedir.

Son yıllarda Tübitak/Ulakbim tarafından oluşturulan ve en eskisi 1992'ye kadar giden bibliyografik veri tabanları, bu konuda önemli bir girişim olmakla birlikte, beklentileri karşılayacak düzeyde değildir. Beşeri bilimler ve sanat alanlarında ise yapılmış herhangi bir veri tabanı çalışması yoktur. Bu veri tabanlarının, güncel bilgiye erişimi sağlaması, sadece süreli yayınlarla sınırlı olması, sosyal ve beşeri bilimler alanında sorun yaratmakta ve geriye dönük kaynaklara erişimde yetersizliğe sebep olmaktadır.

Ulakbim'in bu faaliyetlerin bütün bilim alanlarını kapsayacak, başta üniversiteler olmak üzere Türkiye'deki üst düzeydeki bilimsel araştırma kurumlarının ve kuruluşlarının geniş ölçüde onayı ve desteğini alacak ve uluslararası standartlardan taviz vermeyecek şekilde genişletilmesi ve derinleştirilmesi gerekmektedir.

Bilimsel yayınları değerlendiren objektif ölçütler, yayınlara yapılan atıflar, uluslar arası indekslerce taranma ve alınan patentlerdir. Bilgi kaynaklarının katlanarak artması karşısında, istenilen, doğru bilgiye erişimde geleneksel dizinler yetersiz kalmakta, etki faktörü atf dizinlerinin önemini artırmaktadır. Bu sebeple, ülkemizde de, yazar, makale ve dergiye yapılan atıfların istatistikî değerlendirilmelerini, "etki parametrelerini" (impact parameters) gösteren ve bunlara göre yayınları sınıflandıran bir sisteme ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tarz bir sistem, ülkemizde evrensel akademik standartlarda süreli yayınların oluşmasına ve bilim kalitesinin yükselmesine katkı sağlayacaktır. Bibliyografik veri tabanı oluşturma ile atf istatistiklerini birbirinden ayrı tutmak veya birini başka bir kuruma havale etmek konuyu eksik bırakmak veya dağıtmak anlamına gelmektedir.

Atf dizinlerinin bu özelliği, dünyadaki yüksek düzeydeki bilgiyi toplamak amacıyla kurulan ISI tarafından yayımlanan atf indekslerine bu açıdan önem kazandırmakta ve bu kurumun yıllık cirosu 7.6 milyar doları bulmakta, ülkemizden de önemli bir kaynak her yıl buraya akmaya devam etmekte; bu kaynağın bir kısmı da Türkiye kaynaklı bilgiye erişmek için kullanılmaktadır. Objektif değerlendirme sisteminin yanında, ticari boyu-

tuyla da dikkati çeken bu kurumda, makalelerin niteliğinin yanında pazarlanabilirliği de önem kazanmaktadır.

Bilimsel dergilere abonelik fiyatlarının astronomik olarak nitelenebilecek şekilde artması, bütün dünyada tepkilere yol açmakta ve dergilerin abone sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. 1986-1999 yılları arasında, atıf indeksleri kapsamındaki dergilerin abonelik ücretleri %207 oranında artmıştır. Bilgi üretmekle görevli insanların ürettikleri bilginin aracı kurumlarca yine bilgiyi üretenlere ve onları vergileriyle sübvans eden insanlara satılması, ortaya adil olmayan bur durum çıkarmaktadır. Dünyada, bu konuda bilimsel çalışmalara engelsiz ve ücretsiz erişimi sağlamayı amaçlayan girişimler son zamanlarda inanılmaz bir ivme kazanmıştır. Almanlar, bilimsel literatüre ücretsiz ve açık erişimi sağlamak üzere Berlin Bildirgesini imzalamışlardır. Fransa'nın da, bu bildirgeyi yakında imzalayacağı söylenmektedir. İngiltere ise, ticari yayıncıların baskısıyla geri adım atmak zorunda kalmıştır. Avrupa Birliği de, herkesin her yerde, her zaman bilgi toplumu teknolojileri hizmetlerine doğal biçimde erişebilmesini sağlamayı hedeflemektedir. Ülkemizde yapılacak çalışmalarda da bu yönelişin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ticari yayıncıların %93'ü, basılı makalelerin açık erişime açılmasına izin vermektedir.

Bu yüksek maliyetler, bilimsel yayıncılığı son yıllarda elektronik ortama doğru kaydırmaktadır. Dünyada elektronik dergilerin sayısında büyük bir artış gözlemlenmektedir. Bu dergilerde makalelere, basılmasından 11 ay önce web sayfalarından erişilebilmektedir. Ülkemizde yayımlanan elektronik dergilerin sayısı 161'dir (%62'si Fen bilimleri, %34'ü sosyal bilimler, %4'ü beşeri bilimler). Bunlardan sadece biri ücretlidir. Dünyada ise açık erişimli 1400 civarında elektronik dergi vardır.

Ülkemizde de az da olsa örneklerine rastlamaya başladığımız açık erişimli dijital bilgi arşivlerinin oluşturulması olumlu gelişmelerdir. Bu tür çalışmalar teşvik edilmelidir. Bu arşivler, Z39.50 iletişim protokolü ile tek bir işlemle aynı anda taranabilmektedir. Fakat, bu veri tabanlarında da bir standartlaşma gerekmektedir.

Bilgi teknolojileri ve veri tabanları proje odaklı ekip çalışmasını gerektirmektedir. Fakat bu tür çalışmaların üniversitelerin akademik yükseltmelerinde dikkate alınmaması, bilhassa sosyal bilimler alanında hakim olan katı disiplinler yaklaşım ve ferdi çalışma anlayışının benimsenmesi, çok zahmetli ve uzun süreli bir emeği gerektiren veri tabanı geliştirme çalışmalarını engellemektedir.

Türkiye'nin Sosyal ve Beşeri Bilimler Literatürüne Katkısı

Sosyal bilimler alanında, uluslar arası atıf indeksine giren yayınların sayısında 90'lı yıllardan itibaren bir artış gözlenmektedir. Buna karşılık aynı gelişme beşeri bilimlerde görülmemektedir. Bu sonuçlar, eskiye oranla sosyal ve insan bilimlerinin atıf indekslerine giren yayın sayılarının gideerek arttığını gösterse de, fen bilimleri ile karşılaştırıldığında aradaki farkın ne denli büyük olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçların alan özellikleri dikkate alınmadan yorumlanabilmesi mümkün değildir.

YÖK verilerine göre 2003-2004 yılı itibarıyla ülkemizde toplam 77.065 öğretim elemanı bulunmaktadır. Öğretim elemanlarının yarısının sosyal bilimler alanında bulunduğu ve her birinin yılda 2 bilimsel yazı yazdığı kabul edilse, yaklaşık 77 binlik bir sayı elde edilir. Yani Türk bilim adamlarının çalışmalarının yüzde biri bile dizinlere girememektedir. Bu taablo, indekse giremeyen bütün çalışmaların uluslar arası nitelikte, özgün araştırmalar olmadığını göstermemektedir.

Bilişim Hukuku ve Telif Hakları Sorunu

Teknolojik gelişmeler, insan hayatına bazı kolaylıklar getirirken bazı dezavantajları da içinde barındırmaktadır. Bunların başında, elektronik ortamdaki bilgileri hukuka aykırı olarak kopyalama ve yayma gelmektedir. Telif hakları, 5846 sayılı FSEK tarafından koruma altına alınmıştır. Kanun, eser sahibine izni olmadan bir eserin kopyalanmasına, ses ve görüntü yoluyla yayılmasını engelleme ve ceza davaları açma yetkisini vermektedir. 01 Haziran 2005 günü yürürlüğe girecek yeni TCK'da bilişim suçları bölümünden kopyalama, çoğaltma gibi maddeler kaldırılmıştır. Buna karşılık, aralarında mevcut bir sözleşme olmaksızın, izinsiz bir şekilde bir eseri satan, dağıtan ve yayan kişiler hakkında ağır cezai müeyyideler getirilmiştir. Bu sebeple, elektronik ortama aktarılacak bilgilerde bu hususların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Ülkemizde, telif haklarının etkili korunabilmesi amacıyla 1986 yılında kurulan meslek birlikleri, bilhassa bilim ve edebiyat alanında faaliyet gösterenler, gerek temsil gerekse mali yapıları bakımından çok zayıf kalmışlardır.

Sonuç

Yukarıda görüldüğü gibi, bilgiye erişim ve bibliyografik denetim araçları açısından ülkemizin alt yapısı son derece yetersizdir. Türk bilim hayatındaki birikimi evrensel standartlarda günümüze ve geleceğe taşıyacak; alt yapı ve kaynak yetersizliği gibi sorunlarla boğuşan kurumlardaki çalışmaları dağınıklıktan kurtararak ülke kaynaklarının en verimli şekilde kullanılmasını sağlayacak bir yapılanmaya gidilmesi gerekmektedir. Bu da kurumlar arasında işbirliğini ve her şeyden önce de sorunları çözümlenmeye dönük iradeyi gerektirmektedir.

Prof. Dr. Osman HORATA

Düzenleme Kurulu

Başkanı

Düzenleme Kurulu

Tuncel ACAR

Feyzullah BUDAK

Doç.Dr. Nurettin DEMİR

Prof.Dr. Osman HORATA

Prof.Dr. Mümin KÖKSOY

Prof.Dr. Mehmet ÖZ

Dr. Murat YILMAZ

Selim YÜCEORAL

Sempozyum Sekreterleri

Mustafa YEŞİLYURT

Gaye AKYILDIZ